

VI. Příklad rozhodnutí Římské roty ve věci neplatnosti manželství podle kán. 1095, 2° a 3°

Mgr. Zdeněk Drštka, soudní překladatel

Sentence č. 61 z 10. října 1992⁴⁸

Rozhodnutí ze dne 6. července 1992

1. Po téměř sedmiletém přátelském vztahu dne 12. září 1976 oslavili svatbu ve farním kostele obce zvané «Quarrata» v diecézi Pistoia pan Aristides ve věku pětadvaceti let a paní Alexandra, stará pětadvacet let.

Společný život manželů, ačkoli byl obdařen potomstvem, byl rok po svatbě narušen vinou mužova jednání a téměř po čtyřech letech byl ukončen mužovým odchodem.

Odloučení manželů stvrdil civilní úřad rozhodnutím že dne 11. října 1984.

Mezitím muž předložil dne 14. října 1980 žalobu Toskánskému církevnímu soudu stran neplatnosti svého manželství z důvodu vyloučení svátostného dobra ze své strany.

Tento soud ve svém rozhodnutí ze dne 9. března 1982 prohlásil, že se v daném případě nejedná o neplatnost manželství.

Odvoláním žalobcovým byla záležitost postoupena našemu Apoštolskému tribunálu; zde po předložení náležitých dokladů došlo k formulaci předmětu sporu až 28. února 1984 díky přispění právního zástupce žalobcova, který však několikrát své pověření odmítl.

Tehdy se ukázala jako pečlivější žalovaná, jíž byl na základě rozhodnutí Nejdůst. p. děkana ze dne 12. ledna 1987 přidělen jako obhájce jejich práv vážený p. Karel Gullo jako právní zástupce ex offio.

Dotyčná žena v prohlášení ze dne 22. září 1987, předloženém spolu se znaleckým posudkem prof. Leonardiho Ancony, uvedla nový důvod neplatnosti manželství, totiž žalobcovu neschopnost dát platný souhlas ve smyslu kán. 1095 č. 2 nebo č. 3.

Tehdy žalobce formálně odvolal pověření svého právního zástupce a prohlásil, že raději nebude mít v daném případě žádného prostředníka.

Tehdy po diskusi mezi obhájcem svazku a právním zástupcem pečlivější žalované strany bylo dne 30. ledna 1989 vydáno kladné rozhodnutí v první instanci, totiž že se v daném případě jedná o neplatnost manželství z důvodu neschopnosti žalobce přijmout podstatné závazky manželství.

Po ustanovení nového soudu byl případ dekretem ze dne 26. července 1990 předán k řádnému prozkoumání nového stupně.

A nyní po novém výslechu žalobce, vyžádání znaleckého posudku a příslušných diskusích nám byl případ předložen k rozhodnutí ve věci sporu: Zda rozhodnutí Roty v daném případě ze dne 30. ledna 1989 má být potvrzeno, nebo zpochybněno.

2. Po právní stránce. – «Manželství je vytvářené souhlasem stran zákonně projeveným mezi osobami právně způsobilými; žádná lidská moc nemůže tento souhlas nahradit.

Manželský souhlas je úkon vůle, jímž se muž a žena sami sobě navzájem neodvolatelnou smlouvou⁴⁹ odevzdávají a přijímají za účelem vytvoření manželství.» (kán. 1057, §§ 1–2)⁵⁰

⁴⁸ C. CALCAGNI, E. MEI, *Medicina legale canonistica. Corredata da una rassegna di sentenze rotali*, Milano 2002, str. 317-338.

«Manželský svazek, který muž a žena mezi sebou vytvářejí nejvnitřnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplodění a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost.» (kán. 1055, § 1)

Konečně pak je řečeno v kánonu 1095, č. 3:

«Nezpůsobilí pro uzavření manželství jsou... kdo z příčin psychické povahy⁵¹ nejsou schopni převzít podstatné manželské povinnosti.»

V této oblasti je třeba mít na zřeteli trojí:

- a) nemožnost převzetí;
- b) příčiny, které mohou tuto nemožnost způsobit;
- c) podstatné závazky manželství neboli předmět neschopnosti.

3. Především je třeba mít na paměti, že právní relevanci nemá pouhá obtížnost, nýbrž skutečná nemožnost, s níž je spojena neplatnost svazku.

Tak prohlašuje papež Jan Pavel II. ve své promluvě k vyšetřovatelům Římské rotě ze dne 5. února 1987: « Kanonista musí mít jasno v zásadě, že pouze *neschopnost* a ne již *obtíž* dojit ke shodě a uskutečnit pravé společenství života a lásky, zneplatňuje manželství.» (AAS 1987, str. 1457)

Nebo v promluvě ze dne 25. ledna 1988: « Další možný a ne řídký zdroj nejasností v hodnocení psychopatologických projevů je tvořen ne přehnaným zatížením patologie, ale, naopak, nepřislušným nadhodnocením pojetí způsobilosti k manželství. Jak jsem v loňském roce poznamenal, nejasnost může vzniknout z faktu, že znalec prokáže neschopnost partnera ne ve vztahu k minimální schopnosti, dostačující pro platnou shodu, ale spíše na ideálu plné zralosti v řádu šťastného manželského života » (AAS 1988, str. 1183)

V této věci je třeba mít také na zřeteli, co bylo stanoveno v případě coram Stankiewicz dne 26. listopadu 1987: «Je třeba dobře rozlišovat mezi schopností – alespoň minimální – navázat meziosobní vztahy, které jsou vlastní manželství a postačují k jeho platnému uzavření, a schopností navázat meziosobní vztah zralý, v integritě a plnosti, který dokáže zachovávat šťastné a požehnané životní společenství mezi manžely.

Díky tomuto rozlišování se lze vyhnout těžkým zmatkům, které nezřídka narušují službu spravedlnosti v církvi ve věci manželských případů, totiž zmatení pojmů mezi skutečnou neschopností navázat meziosobní vztah a závažnou nesnází tento vztah s úspěchem rozvíjet, a následně zmatení mezi manželstvími neplatnými⁵² pro neschopnost navázat alespoň minimální meziosobní manželský vztah a manželstvími nešťastnými z důvodu neschopnosti partnera uzavřít vztah zralý, v integritě a plnosti (srv. rozhodnutí v případě níže uvedeného Soudce-Zpravodaje ze dne 22. května 1988, č. 5).

Smysl tohoto zmiňovaného rozlišování, jak se dozvídáme, nevychází z kvantitativního, nýbrž kvalitativního kritéria, «zakládajícího se na různých duševních pochodech; jinými slovy, k posunu od neschopnosti ke schopnosti mít alespoň minimální vztah s druhými lidmi dochází prostřednictvím změny a vývoje duševních pochodů, kde nejde toliko o kvantitativní změnu nebo o různé stupně této schopnosti. Tyto stupně způsobilosti k danému vztahu sahají od zmiňovaného posunu až po zralý vztah v

---

⁴⁹ Přeloženo podle lat. originálu: „foedere“; český překlad zde má „dohodou“.

⁵⁰ Zde a dále citováno podle CIC; Zvon, Praha 1994.

⁵¹ Přeloženo podle lat. originálu: „ob causas naturae psychicae“; český překlad zde má „z psychických důvodů“.

⁵² Zjevně se jedná o chybu v originále, kde je sice uvedeno „inter matromonia **valida** ob incapacitatem instaurandi minimam relationem interpersonalem coniugalem“, tj. „mezi manželstvími **platnými** pro neschopnost navázat alespoň minimální meziosobní manželský vztah“, což ovšem v kontextu postrádá smysl.

plnosti, který se ovšem nevyžaduje pro platnost manželství.» (G. Versaldi, *Cesta a způsob uvádění plného křesťanského poznání lidské sexuality do kanonických kategorií*; in: *Periodica*, 75 [1986], 432–433)»

Jak se připomíná v případě *coram Pompedda* ze dne 19. října 1990: «Tudíž – tj. se zřetelem k výše zmíněnému rozlišování mezi neschopností a skutečnou, byť závažnou nesnází – jde o neschopnost absolutní (ať v morálním, nebo aspoň v právním smyslu) pro věc samu, jestliže je v daném případě aktuálně přítomna nějaká překážka⁵³ v tom, aby subjekt na sebe vzal právní závazky, jejíž překonání by bylo nad jeho síly nebo schopnosti.»

4. Co se týče onoho předmětu ne schopnosti, o němž je řeč, je velmi žádoucí vzít jej v úvahu.

Se zřetelem na kánony 1055 a 1056 Kodexu kanonického práva lze říci, že mezi podstatnými manželskými právy a povinnostmi lze jmenovat předání a přijetí práva na tělo zaměřeného na plození a výchovu dětí, dobra víry a svátosti, jakožto podstatné vlastnosti manželství, a dobro manželů.

«Proto se potýká s psychickou neschopností přijmout podstatné závazky ten snoubenec, který se pro závažnou duševní poruchu nedokáže zavázat k vytvoření trvalého a výlučného životního společenství z přirozenosti zaměřeného k dobru manželů a ke zplození a výchově dětí.

V tomto soužití nebo společenství (jež se odlišuje od společného bydlení) spočívá podstata manželství; proto ten, kdo je neschopen utvořit toto společenství, nedokáže předat a přijmout práva a povinnosti, jež jsou podstatným formálním předmětem manželské smlouvy.» (*coram Pinto*, rozhodnutí ze dne 12. února 1982, in: *R. R. Dec.*, svaz. 74, str. 64)

A proto: «Stejně tak nemůže být sporu o tom, že utváří-li manželství celoživotní společenství mezi mužem a ženou, musí být snoubenci schopni toto společenství utvořit.

Toto celoživotní společenství je nejen určeno k dobru manželů, ale nadto – jak vyplývá ze samotné definice pojmu – stanovuje mezi manžely skutečně manželský vztah, totiž vztah jednoho k druhému jako manžela k manželce [resp. manželky k manželovi]⁵⁴: jde o vztah mezi dvěma osobami, které se mezi sebou liší pohlavím, jsou však obdařeny stejnou důstojností a právy.» (rozhodnutí *coram Pompedda* ze dne 29. února 1988, č. 2)

«Toto životní společenství jistě není vždy potvrzeno a může ve skutečnosti scházet, což ovšem nebrání tomu, aby právo na ně vyplývalo ze samotného souhlasu. Tudíž nejde o něco nezávislého na právu k manželskému aktu s jeho podstatnými vlastnostmi, nýbrž spíše označuje nebo vymezuje to všechno, co s ním logicky souvisí a je v něm zahrnuto, tj. zaměření na děti, trvalost a výlučnost.» (*coram Lefebvre*, rozhodnutí ze dne 31. ledna 1976, in: *R. R. Dec.*, svaz. 68, str. 39, č. 4)

5. Právo nadto vyžaduje, aby neschopnost přijmout a naplnit podstatné manželské povinnosti vyplývala z příčiny psychické povahy; tato příčina pak musí být závažná.

Tedy: «...nepostačují zlá vůle či lehčí povahové poruchy, které činí meziosobní vztah obtížnějším nebo méně dokonalým, nýbrž se vyžaduje, aby příčina psychické povahy činila meziosobní vztah morálně nemožným a nesnesitelným» (*coram Bruno*, rozhodnutí ze dne 19. července 1991, č. 6).

---

⁵³ Doslova „předmět neschopnosti“ – viz níže.

⁵⁴ Latina zde nerozlišuje jmenný rod – „coniugis ad coniugem“ lze přeložit oběma způsoby.

To vše již papež Jan Pavel II. zmiňoval ve své citované promluvě k vyšetřovatelům Římské rotě ze dne 5. února 1987: «. Opravdová neschopnost je myslitelná jen za přítomnosti vážné anomálie, která, jakkoliv se nazývá, musí podstatně poškozovat schopnost chápání a/nebo vůle partnera » (AAS 1987, str. 1457, č. 7)

A znovu nám připomíná: «Jak jsem v loňském roce poznamenal, nejasnost může vzniknout z faktu, že znalec prokáže neschopnost partnera ne ve vztahu k minimální schopnosti, dostačující pro platnou shodu, ale spíše na ideálu plné zralosti v řádu šťastného manželského života»(AAS 1988, str. 1183, č. 9)

6. Mezi příčinami psychické [povahy⁵⁵], které brání podstatnému přijetí a naplnění manželských závazků⁵⁶, lze kromě psychózy, neurózy a psychopatie uvést také «narcistickou osobnost», která je v DSM-III-R⁵⁷ vykreslena takto:

«301.81 Disturbo Narcisistico di Personalità

Podstatná charakteristika této poruchy je pronikající způsob grandioznosti (ve fantazii nebo v chování), hypersensibility ve vztahu k úsudku o druhých (lidech) a nedostatek empatie, která začíná během prvních let dospělosti a je přítomná v rozmanitosti kontextu. Osoby s touto poruchou mají grandiosní smysl sebeocení. Tyto osoby tíhnou k přeceňování svých schopností a talentů a očekávají aby byly oceněny jako » mimořádní « a to i bez odpovídajících motivů. Často cítí, že důvodem jejich » mimořádného bytí « jejich problémy jsou zvláštní, a mohou být tak pochopeny zase pouze osobami mimořádnými. Častokrátě smysl «důležitosti» se zaměřuje za pocity zvláštního podceňování. Např., student, který obvykle očekává nejlepší známku a dostane jenom o málo menší než maximum, může v tomto okamžiku vyjádřit přesvědčení o tom, že je « beznadějně ztracený případ ». A naopak, když přijme nejvyšší známku, tak se jako student může cítit nehodný a neschopný zakoušet pravé potěšení pro reálná výsledky. Tyto osoby jsou stále pohlcené fantazií o nelimitovaném úspěchu, moci, přitažlivosti, nádhery, ideální lásky, a pocity závidění k osobám, které považují za úspěšnější než ony samy. Taktéž tyto fantazie jsou pravidelně místo skutečné aktivity, když tyto cíle jsou konkrétně vyhledávány; stává se často, že nastane jistý druh «podnětu» bez potěšení a s ambicí, která nemůže být zadostiučiněná.

Bude úspěšnější než oni. Ačkoli tyto fantazie jsou často na místě skutečné aktivity, když jsou tyto cíle konkrétně hledány, což se stává často jakýmsi druhem „podnětu“, který je prost potěšení a touhou, která nemůže být uspokojena.

Sebeúcta je téměř stále slabá. Člověk může neustále uvažovat, zda koná věci dobře nebo jak je posuzován druhými. Toto se pak často změní v exhibicionistickou potřebu pozornosti či neustálého obdivu. Člověk může neustále vyhledávat pocty, a to často s velkým vzrušením. Na kritiku může reagovat se zlostí, hanbou či pokořením, avšak tyto pocity zakrývá chladnou lhostejností.

Interpersonální vztahy jsou trvale narušeny. Absence empatie (schopnosti rozpoznat a vnímat pocity druhých osob) je běžná. Tento člověk může být například neschopen pochopit, proč nějaký přítel, kterému právě umřel otec, se nechce účastnit oslavy. Obvykle je přítomný dojem, že všechno, co chce, je spravedlivé a má iracionální očekávání, že bude zvláštním způsobem oblíbený. Takový člověk je si například skoro jistý, že nemusí stát v řadě, na rozdíl od jiných. Chování naznačující využívání bližního,

⁵⁵ Originál má pouze „inter causas psychicae“; doplněno podle smyslu a kontextu.

⁵⁶ Přeloženo doslovně – „assumptionem et adimpletionem **essentialem** obligationum matrimonialium“; pravděpodobně chyba stylisty originálního textu, obvyklé právní dikci by více odpovídalo „assumptionem et adimpletionem **essentialium** obligationum matrimonialium“ – „přijetí a naplnění **podstatných** manželských závazků“.

⁵⁷ Pravděpodobně *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Third Edition, Revised – Washington: American Psychiatric*

kdy jsou druzí využiti, aby se dosáhlo vlastních cílů či aby povyroستlo vlastní já, je rovněž běžné. Přátelství bývá často navázáno až poté, kdy subjekt zhodnotil, jaký z něj může mít prospěch. V citových vztazích je s partnerem často zacházeno jako s objektem, který je „použit“ k podpoře sebeúcty subjektu.

Další příznaky: často jsou přítomny mnohé charakteristiky histrionské, Borderlinovy či antisociální poruchy osobnosti. V některých případech může být určena více než jedna diagnóza. » (DSM-III-R, 301.81, str. 418–419)

Náš znalec ve svém vyjádření píše: «Ad 4) Následek této anomálie osobnosti a její poruchy soudnosti (*discretio iudicii*) je ničivá. Narcista, čili «Puer Aeternus» je naprosto neschopen volby (výše jsem hovořil o zmatení, kterou jsem v tomto kontextu dlouze studoval) a úsilí, které si vyžaduje společný, dialogický, interpersonální život. Jak je dobře vidět, ani dopis z roku 1968 nemůže pozorného čtenáře oklamat, jak jsem zmínil výše, když jsem jej krátce komentoval.

Ad 5) Narcista, zvláště pak žalobce, není schopen přijmout odpovědnost za interpersonální vztah v partnerském životě (takto se také projevil). Zde odkazují na mistrovské učení O. Kerngerga, *Sindromi marginali e narcisismo [Marginální syndromy a narcismus]*, Turín, Boringhieri, 1878. Sebekritika vztahu k druhému je zcela nedostatečná – všechno krouží kolem vlastních momentálních impulzů a kolem vlastního egocentrismu. »

7. Krátce o narcisistické osobnosti hovoří sentence v případě coram⁵⁸ Lefebvre ze dne 31. ledna 1976, v níž se připomíná: «V určitých případech ovšem nelze popřít význam této abnormity. Popisují se zvláštní příznaky, totiž «omezení svého zájmu na vlastní osobu (narcisistickou nebo egoistickou) nebo na oblast spojenou s vlastními aktivitami a malými zisky, obzvláštní egoismus se projevuje vztahovačností, marnivostí a svéhlavostí» (H. Ey, P. Bernard, Ch. Brisset, Manuel de psychiatrie, Paris 1974, str. 632) a určuje se: «u této poruchy osobnosti existuje výrazná těžkost, někdy i naprostá neschopnost překonat tyto konflikty», a autor pokračuje: «Řeší je také způsoby nevhodnými, které jsou příbuzné s neurotickými obrannými mechanismy.» (tamtéž)

Uvádí se tudíž, že alespoň někdy se vyskytuje „naprostá neschopnost“, která – ačkoli se objevuje zřídka („občas⁵⁹“) – v takových případech vede k velice těžkým následkům.»

Obširněji se o této věci pojednává v rozhodnutí coram Serrano ze dne 4. března 1983, kde je na místě závěru řečeno: «Abychom dospěli ke konečnému závěru, který je z tohoto přesného popisu narcisismu vyvozován vzhledem ke zvážení vlivu této abnormity na manželský souhlas; není pochyb, že u závažnějších forem narcisismu lze říci, že samotná osobnostní zralost, která se v určitém stupni vyžaduje pro manželství, je značně poškozena z více ohledů:

a) všeobecnou zaostalostí nebo regresem ve vývoji osobnosti – totiž v citové oblasti – na úrovni dospívání;

b) nepřipadným hodnocením sebe sama i druhého kvůli nezřízeným pocitům «nebezpečí», slabosti, bázně a odmítání; spojuje se s podvědomým a nepříjemným vyžadováním pomoci ze strany druhého a vlastní nepatrností, kterou nelze odmítnout.

Tak vzniká zmatení a neustálé zaměstnávání se vlastní výjimečností, která ve skutečnosti neexistuje, a jakoby vynucenou potřebou druhého, k níž se dotýčný niterně utíká a od níž se nelze oprostít; následuje bolestné a bezpřínosné přilnutí k druhému, a to bez jakéhokoli zadostiučinění.

⁵⁸ V originále je evidentní chyba tisku „comar“; opravuji na „coram“.

⁵⁹ V originále fr. „parfois“.

c) Krom jiného se v těchto případech objevuje nemírná, ba nepřekonatelná obtíž v tom, aby dotyčný „vyšel“ sám ze sebe a předal se svému partnerovi nebo partnerce⁶⁰, což je nezbytně nutné pro potvrzení manželské smlouvy.

d) Co se pak týče řádného naplnění manželských práv a povinností: objevuje se nutkavý a nepřekonatelný sklon, který působí, že soužití, zvláště v intimní sféře, se stává těžce snesitelným a je zhoršeno způsobem jednání partnera, který se nijak nezajímá o tyto legitimní náležitosti a bezohledně se dožaduje veškeré pozornosti vůči vlastním záležitostem, byť fiktivním.»

V jiném rozhodnutí v případě téhož Soudce-Zpravodaje ze dne 21. října 1988 je řečeno: «Při pečlivém zvážení této záležitosti je zcela zřejmé, že osoba, která tak těžce dospívá k odevzdání sebe sama a k přijetí druhého, není vůbec způsobilá ke smlouvě, jíž se muž a žena «navzájem sobě odevzdávají a přijímají se», jak je výborně řečeno v základním zákoně o manželském souhlasu, totiž v kánonu 1057, § 2.» (srv. též rozhodnutí coram Faltin ze dne 24. listopadu 1987)

8. Ke konstatování skutečné způsobilosti a k posouzení platnosti souhlasu napomohou soudně vyžádané znalecké posudky, jejichž závěry však, jakkoli se shodují, může soudce po zvážení ostatních okolností odmítnout (srv. kánon 1579).

K této záležitosti se již velmi dobře vyjádřil Ch. Lefebvre blahé paměti, emeritní děkan našeho Apoštolského tribunálu: Obvyklé postupy znalců a soudců v manželských případech ve věci ztráty rozumu, in: *Periodica*, 1976, str. 107–122.

Je také třeba mít na zřeteli, co vyjádřil níže uvedený Soudce-Zpravodaj v případě z Denveru ze dne 24. června 1987: «Aby mínění znalce mělo svou váhu, je nutné, aby byl znalecký posudek odůvodněný předpoklady a závěry. Může se z něj vyvodit metoda následného šetření, prameny, z nichž znalec čerpal (procesní akta, znalecká prohlídka, mentální testy, atd.), souvislost, kterou znalec zjistil mezi skutečnostmi během vyšetření a svými závěry; nakonec principy a teorie, na jejichž základě došel znalec ke svým závěrům.

Když je posudek tímto způsobem vyhotoven, bude moci soudce převést, aby se tak řeklo, závěry soudního znalce z psychologické oblasti do oblasti právní.» (E. Davino, *L'esame psicodiagnostico nel processo canonico: nullità matrimoniale, in La diagnosi psicologica in: psichiatria forense [Psychodiagnostické vyšetření v kanonickém procesu: neplatnost manželství, v Psychologická diagnóza, v soudní psychiatrii]*, Řím 1983, str. 136–137).

Zcela jistě může podle předpisu Kodexu soudce odmítnout závěry znalců, ovšem – jak připomíná níže uvedený Soudce-Zpravodaj v případě z Říma ze dne 14. prosince 1989: «Jestliže... k tomu dojde, je soudce vázán povinností podpořit své mínění průkaznými argumenty.»

9. V daném případě – Jak se v těchto případech téměř vždy stává, strany sporu i svědci mohou přispět jen málo.

Když se totiž hovoří o ztrátě rozumu⁶¹ ve vlastním slova smyslu, všichni mohou vnímat příznaky duševní abnormity; jestliže se naproti tomu jedná – jako je tomu v daném případě – nikoli o těžkou chorobu přesně definovanou, nýbrž o příčinu psychické povahy, která může být různá a nikoli nezbytně odnímá schopnost přijmout podstatné manželské závazky, je záležitost obtížnější a případ může být uzavřen jen s pomocí znalců.

⁶⁰ Originál zde má „socio sociavae“; opravuji na „socio sociaeve“.

⁶¹ Originál zde má doslova „insania“, tzn. „šílenství“.

V daném případě ovšem nescházejí základní prvky, jak správně zmiňují příslušní otcové, kteří usilují o postup k závěru s morální jistotou.

10. Zvláště žalobce, když se projednával tento případ ve věci předstíraného souhlasu z jeho strany, vypověděl mnoho, co nastiňuje jeho nezdravou povahu. Tvrdí totiž, že postrádal schopnost vlastní vůle, takže nemohl odporovat ženským nástrahám a nátlakům ženy a její matky.

Mimo jiné sám prohlásil: «Asi tak po roce jsem se nacházel ve stavu, že jsem byl citově navázán na toto děvče... už od počátku jsem se cítil, jakobych postrádal vůli... měl jsem dojem, že jsem skutečně v područí... »

A sám vícekrát hovoří ve výpovědích «o psychologickém nátlaku, kterému se nedokázal vzepřít ».

Když byla výpověď předložena soudu tohoto stupně, odpověděl soudci na otázku takto: «K první otázce ohledně toho, co může objasnit k tvrzení toho, kdo jej označil jako „nezralého“, „infantilního“, „dítě“, říká, že mu nepůsobí obtíž přijmout tato označení na dobu přípravy na manželství a jeho uzavření. Rozhodl se pro manželství ani ne tolik kvůli snoubence, jako spíš kvůli své pozici psychologické závislosti na ní. »

A dodává: «Ke druhé otázce, co by řekl na to, když byl označen jako „nejistý“, „neschopný učinit rozhodnutí“, odpovídá, že jeho neschopnost učinit jasné rozhodnutí byla způsobena jeho nezralostí. Odpovídá, že byl neustále sužován naléháním k uzavření manželství ze strany Alexandry, vůči níž se nedokázal vzepřít autonomním postojem. Nakonec je označen jako „přinucený, neschopný učinit svéprávné rozhodnutí o vlastním manželství“. Když je označen za „přinuceného“, „neschopného učinit svéprávné rozhodnutí o vlastním manželství“, odpovídá, že v době manželství byl opravdu neschopen učinit svéprávné rozhodnutí, protože k jeho nezralosti v základu se připojil Alexandřin vůdčí charakter. Došlo například ke dvěma výstupům, když otálel s vyšetřením, když k ní nechodil často, když mu vnucovala svá přátelství a odmítala jeho přátelství, které měl ve svém okolí. Tímto vším trpěl, avšak nebyl schopen se tomu vzepřít.»

A konečně: «Pokud jde o mé jisté chování, označené za šaškovské, zdůrazňuji, že se v soukromí domova jednalo o žertovná odlehčení napětí, nahromaděného během mé obtížné práce s postiženými.»

To vše není ničím novým vzhledem k tomu, co sám o sobě již předtím implicitně muž vypověděl.

11. Mnoho také naznačila žena ve vsých prohlášeních, v nichž líčí obraz mužovy povahy v černých barvách.

«Aristides – tak sama říká – velmi nervózní, impulzivní, svou vůlí nestálý... velký egoista a zchoulostivělý člověk... mě nechával bezradnou nad svým charakterem, způsobem myšlení, který se jevil velmi nezralý a uzavřený...»

Žalovaná hovoří o mužových abnormálních způsobech jednání v průběhu manželského soužití.

Dále píše v jiné ze svých vzpomínek: «... nyní je mi jasné, jakou osobností je Aristides, je mi to bolestně jasné a chápu již od zasnoubení... jeho zklezlá mentalita a jeho extrémně nezralé a nestálé chování mi způsobovalo mnoho pochybností a vedlo mě do těžkých krizí...» «je infantilní, jeho osobnost je nedobře uspořádaná... nestálý, nezralý...» «Nicméně jsem přesvědčená, že mé manželství s Aristidem je neplatné kvůli jeho psychické neschopnosti převzít manželské povinnosti...»

12. Také svědci hojně vypovídají o nesmírné žalobcově duševní vrtkavosti a přemrštěnosti, který byl spíše ovládán objektivní realitou, než aby ji sám mohl ovládat, jak se žádá od muže, který dosáhl dospělosti.

Tak žalobcův otec: «Můj syn... asi nebyl v době zasnoubení zralý...»

Žalobcova matka souhlasí: «Jsem si jistá, že můj syn byl „přinucen“... podle mě byl neschopen učinit svéprávné rozhodnutí o svém manželství...»

Takto zase vypovídá bratr Karel: «...měl jsem dojem, že můj bratr je jak „loutka“ v Alexandřiných rukou...»

Nebo M. Aloisie: «Od Aristida jsem věděla..., že byl skutečně přiměn k tomu, aby se zasnoubil...»

Žalobcův přítel Albert uvádí: «...byl opravdu ovlivněn Alexandrou, zvláště pak její matkou...», «...Aristides má výborný charakter, snad jen trochu slabší».

Jiný přítel dodává: «Aristides má poddajný, slabý charakter...»

A Averard: «... byl jako přinucený a ztrápený... »; «...Byl bázlivý a asi nevyzrálý.»

Otec žalované zase upozorňuje: «Aristides, jak jsem již řekl, se projevoval jako dítě, nevyzrálé... »

Matka žalované pak říká: «...podle mě postrádá osobnosti...»; «...moje posouzení, jakožto matky, je, že neplatnost by mohla vyplývat z jeho nevyzrálosti».

A Sergius, bratr žalované: «Aristides je velmi uzavřený a málo komunikativní...»

R. D. Egistus, mužův strýček, prohlašuje: «Vím, že můj synovec je velmi bázlivého charakteru, nedokáže reagovat na obtíže, které v životě přicházejí...»; «...Byl vždy tkovým typem, který útrpně snášel, aniž by se vzpíral rozkazům od druhých...»

Dr. Titus: «Řekl bych, že Aristidův charakter je poněkud nestabilní...»

A konečně R. D. Duilius, který zná žalobce «již od dětství», o něm říká: «Aristidův charakter je introvertní, bázlivý, nejistý...»; «...V té chvíli nebyl schopen učinit rozhodnutí... »

13. Jak zjišťujeme, svědci nemají dostatečnou schopnost formulovat posudek, ale výpovědi svědků spolu s dalšími doklady účastníků sporu poskytují látku znaleckému zkoumání.

V daném případě jsou k dispozici dva znalecké posudky, z nichž první vypracoval na žádost ženy prof. Leonardo Ancona, druhý pak znalec ex offio prof. Brunone Callieri; tento posudek byl vyžádán touto soudní instancí.

14. Oba znalci, o jejichž odborné i morální úrovni nelze mít pochyb, prostudovali všechny doklady, tedy výpovědi stran sporu i svědků, písemná vyjádření žalobce i anamnézu obou stran, a vypracovali své posudky.

První z nich, prof. Leonardo Ancona, mimo jiné uvádí: «Ve výše uvedených skutečnostech je opakovaně evidentní fakt, kterému se může přisoudit klinická důležitost základního typu, která se může stát klíčem k sestavení psycho-dynamického vztahu předvolaných, a která je souhlasná vzhledem k zjevným dedukcím ohledně patologické povahy. Tato skutečnost se shoduje s nepopíratelnou zřejmostí, že během Aristidova života bylo období, kdy pro něj Alexandra znamenala jedinou hodnotu, které by se nedokázal zříci a jejíž fyzickou přítomnost, či spíše citový vztah projevovaný v korespondenci, velmi potřeboval. Tato skutečnost vysvětluje z dlouhého dopisu, který žalobce napsal žalované 9. června 1968...»

A dodává: «Jak bylo prokázáno, žalobce se projevil jako nositel narcistické poruchy osobnosti, pročež jej nelze považovat za soběstačného, což bylo ve skutečnosti popsáno, jako že je „slabý a zakomplexovaný“; v žalované, která byla opakovaně popisována jako žena silného, rozhodného a energického charakteru, našel zjevně sobě přiměřenou oporu a postavil ji jako sloup svého narcismu. Z toho důvodu si

žalobce idealizoval žalovanou, což po jistou dobu trvalo: byla pro něj součástí života, kterou užíval jako neodmyslitelnou část vlastního těla. Nicméně právě proto pociťovala žalovaná, že byla zneužita, z čehož byla zprvu zmatená, pak se polekala a nakonec již nedokázala sdílet city. V tom okamžiku se žalovaný cítil odsunut, násilně odstrčen; avšak proto, že byl zprvu zcela závislý na ní, jeho nepřátelský postoj, tím, že došlo k převratu/projekci v prožívání, byl právě ten, že jí byl „nucen“. Jestliže to byl dříve on, který si podroboval snoubenku – ženu, a to tím, že napadal její život využívaje jej k vlastnímu posloužení, v následujícím čast se žena stala podrobovatelkou a on podrobeným (přinuceným): jak to jasně vyplývá z procesních akt, týkajících se žalobcova udání.»

Uzavírá: «Jestliže se takto jeví dynamika vztahu Aristida s Alexandrou, jakož i klinický stav žalujícího, a jestliže tento stav je pokládán za jistý doklad o jeho osobnosti, přítomný již během uzavírání manželství, je nutno dále vyvodit, že Aristides je charakteristický celkovou poruchou svobody, narcistickou povahou, kvůli které není schopen hodnotných interpersonálních vztahů, je veden k tomu, aby utvářel povrchní, dočasné vztahy, jejichž pravý význam nemůže uchopit, protože jich očividně zneužije jakožto podpěry vlastní nedostatečně hluboké osobnosti, vlastního já, a naopak je jako takové vystaví radikální neslučitelnosti a mimo to proměnám nečekaných a chtěných roztržek byť jen kvůli banálním frustracím. Tyto roztržky jsou významné samy sebou kvůli absenci lidské snahy v předchozím vztahu.»

15. Jelikož výpověď nasvědčuje posudku, prohlásil zmiňovaný [znalec]: «Postoj Dr. Aristida je natolik paradigmatický ve svých symptomech odpovídající diagnóze, že jsem připustil její přiřazení k patologii osobnosti a ne k patologii vztahové.»

16. Znalec ex offio, povoláný k tomuto případu v této soudní instanci, prof. Bruno Callieri, ve svém posudku píše: «Posudek prof. Ancony plně sdílím vzhledem k jeho diagnostickému pojetí...

... u posuzovaného, podle akt, se setkávají všechny hlavní symptomy tohoto abnormálního typu osobnosti: velkolepé já... nezralost, infantilnost, egocentrismus, nedostatek sebekritiky, neschopnost pravého empatického interpersonálního vztahu, nestabilita nálady a úmyslů, neuspořádanost ve vztazích...»

Upozorňuje dále: «Narcista, obzvláště žalobce, se projevil být neschopen přijmout odpovědnost za interpersonální vztah v partnerském životě. Zde odkazuje na mistrovské učení O. Kerngerga, *Sindromi marginali e narcisismo [Marginální syndromy a narcismus]*, Turín, Boringhieri, 1878. Sebekritika vztahu k druhému je zcela nedostatečná – všechno krouží kolem vlastních momentálních impulzů a kolem vlastního egocentrismu.»

A dodává: «O svých závěrech jsem vědecky přesvědčen s naprostým bezpečím a morální jistotou.»

Jelikož se znalecké posudky shodují se skutečností a souhlasí se zdravou antropologickou naukou, mohou být bezpečně přijaty.

Krom toho, jak vícekrát poznamenala naše jurisprudenc: «Znalcům je třeba popřát důvěry, jestliže je známa jejich spolehlivost, jejich posudek je podepírán jistými fakty a veden správnou logikou.» (coram Lefebvre, rozhodnutí ze dne 17. října 1959, R. R. Dec., svaz. 51, str. 450, č. 4)

17. Po zvážení všech právních i faktických náležitostí my níže uvedení soudcové tribunálu rozhodujeme: potvrzuje se v prvním bodě sporu, zamítá se ve druhém bodě sporu, tzn. je třeba potvrdit výrok Roty ze dne 30. ledna 1989, tedy že se v daném případě jedná o neplatnost manželství.

Dáno v Římě, v sídle Apoštolského tribunálu Římské roty, dne 10. července 1992.
 Eduard Davino, Soudce-Zpravodaj
 Antonius Stankiewicz
 Marius Gianecchini

Rozhodnutí nabylo právní moci.

VII. Komentář k instrukci *Dignitas connubii*-čl.217-262

Titulus VIII

Stat' VIII.

DE CAUSIS INCIDENTIBUS

NAHODILÉ ZÁLEŽITOSTI

Čl. 217

Pojem nahodilé záležitosti

Causa incidens habetur, quoties, incepta per citationem iudicii instantia, quaestio proponitur quae, tametsi libello, quo causa principalis introduci-tur, non contineatur expresse, nihilominus ita ad causam pertinet ut resolvi plerumque debeat ante eius definitionem (cf. can. 1587).

Nahodilá záležitost je tehdy, když po zahájení řízení předvoláním stran se vyskytne otázka, která sice není výslovně uvedena v žalobě, přesto patří k hlavní záležitosti tak, že zpravidla musí být vyřešena předem (srov. kán. 1587).

1. Stať VIII. o nahodilých záležitostech používá dva pojmy: *causa incidens* a *quaestio incidens*. Jako také v obvyklém jazykovém pojetí procesního práva, je *causa* soudně projednávané střetnutí, zatímco *quaestio* je to, co je v hlavním řízení procesní otázkou: položená otázka, kterou je v řízení třeba zodpovědět. Objasnění této otázky je označeno slovem (*re*)*solvere*, ke kterému je k dispozici způsob rozsudku a způsob dekretu.
2. V praxi především Římské Roty hrají nahodilé záležitosti velkou roli, protože mohou být využity také jako prostředek oddálení. To souvisí m.j. s tím, že je pracováno s užším a širším pojmem. Čl. 217 jmenuje užší – otázku, která je v průběhu zahájené hlavní záležitosti nadhozena, a je třeba ji zodpovědět před rozhodnutím o neplatnosti manželství –, širší obsahuje také „*causae praeiudiciales*“, jak tu po přijetí žaloby ohledně procesní způsobilosti strany, příslušnosti soudce, nebo související otázky jako ty ohledně rozdělení procesních nákladů nebo opravy rozsudku.
3. Nahodilá záležitost odpovídá pojmu použitému v čl. 217
  - jestliže se jedná o otázku mezi stranami spornou a
  - jestliže tato otázka není obsažena v hlavní otázce ohledně neplatnosti manželství a
  - jestliže tato otázka musí být zodpovězena, aby mohla být rozhodnuta hlavní otázkou.

Pokud je řeč o tom, že je třeba objasnit nahodilou otázku „většinou“ před rozhodnutím o vlastním procesním předmětu, tak je tím míněno, že nikoliv každá